

HABER SEÇME VE YAPILANDIRMA*

Zülfikar DAMLAPINAR**

Dünyanın, her biri kendi dalga boyunda kendi sinyal ya da programını yayımlayan yayın istasyonlarının büyük bir kümesine benzetilebileceğini düşünün. (Diğer bir metafor, kendi şartlarında karşılıklı olarak farklı türlerde dalgalar yayan atomlar kümesi olabilir.) Yayın, bir şeyin dünya üzerindeki herhangi bir insana her zaman ulaşacağı gerçeğine karşılık olarak, süreklidir. İnsan sessizce uyusa bile uyku 'olay' (1)- kültürel olarak belirlenen bir 'olay' dikkate almayı seçtiğimiz şeydir. Dünya olaylarının kümesi, o zaman, birinin radyo alıcısının kadranını tarayarak bulduğu bir sesin anlamsızlığı gibidir ve bu hızlı bir şekilde orta-dalga ya da kısa dalgada arama yapılıyorsa özellikle kafa karıştırıcıdır. Bu uyumsuzluğun açıkça anlamı yoktur, sadece bir istasyondan birine geçmeden önce bir süre için dinlenir ve ayarlanırsa anlamlı hale gelebilir.

Her şeyi birden algılayamayacağımız için seçmek zorundayız ve mesele neyin dikkatimizi çekeceğidir. Bu algı psikolojisindeki bir problemdir ve aşağıdaki maddeler bu metaforun içindeki bazı mutlak anlamların kısa bir listesidir:

(F₁) Eğer sinyalin frekansı radyonun alabileceği frekans aralığında değilse, sinyal alınmayacaktır.

* Bu çalışma özgün başlığı "Structuring and Selecting News" olan makalenin Türkçe'ye çevirisidir: Johan Galtung, Mari Ruge, "Structuring and Selecting News", S. Cohen, J.Young, (ed.): **The Manufacture of News**, Constalbe Londra, 1971.

** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma Görevlisi

(F₂) Sinyal ne kadar güçlü, dalga boyu ne kadar büyükse dinlemeye değer olarak algılanması o kadar muhtemel olacaktır.

(F₃) Sinyal ne kadar net ve güçlüyse (yani parazit ne kadar azsa) dinlemeye değer olması da o kadar muhtemeldir.

(F₄) Sinyal ne kadar anlamlıysa dinlemeye değer olarak algılanması o kadar muhtemel olacaktır.

(F₅) Sinyal birisinin bulmayı umduğu zihinsel imgeye ne kadar uygunsa dinlemeye değer olarak algılanması da o kadar muhtemel olacaktır.

(F₆) Sinyal ne kadar beklenmedikse dinlemeye değer olarak algılanması da o kadar muhtemel olacaktır.

(F₇) Eğer bir sinyal ayarlanmaktaysa dinlemeye değer olarak ayarlanmaya devam edilmesi daha muhtemel olacaktır.

(F₈) Bir sinyal ne kadar çok ayarlanmaktaysa, gelecek seferde dinlemeye değer olarak sinyalin bir çok farklı çeşidinin algılanması da o kadar çok muhtemel olacaktır.

Bu faktörlerle ilgili bazı yorumlar tutarlıdır. Bunlar önemli değildir ancak sağduyulu algılama psikolojisi radyo-taraması ve olay taraması aktivitelerine dönüşmüştür. Kendi geçerliliğini test etmek için yapılacak doğru şey ibreyi çeviren radyo dinleyicilerini ya da işbaşındaki gazetecileri gözlemlemek olurdu- ancak böyle verilere sahip değiliz. Bu faktörlerin gereksinimine göre sosyal bilimlerin bulguları ve genel mantık güvenilir olmalıdır.

İlk faktör radyo setlerine uygulandığında önemsizdir, genellikle olaylara uygulandığında ondan daha da azdır. Bu bir model değil metafor olduğundan frekans yorumumuz açık, ileri görüşlü olmalı ve aşağıdaki gibi devam etmelidir. Bir olayın 'frekansı' ile olayın kendisini açıklaması ve anlam kazanması için gerekli zamana atıfta bulunuruz. Bu zaman bir askerin ölüm anına göre çok kısa iken ülkenin gelişim sürecinde yer tutan zaman uzun olabilir. Tıpkı radyo kadrınının elektromanyetik dalgalara gelince sınırları olduğu gibi, gazetelerinde böyle kısıtlamaları vardır ve bu tez, *olayın frekansı haber medyasının frekansına ne kadar benzerse, haber medyasında haber olarak kaydedilmesinin o kadar muhtemel olacaktır.* Az zaman ve olay isteyen her hangi bir cinayet, günün konusu olarak iki gün üst üste yayın arasında yer alır, ki bu anlamlı bir hikayenin

bir günden sonrakine anlatılabileceği anlamına gelir. Halbuki sağduyu önemsenmeyerek her dakika insan öldürülen bir meydan muharebesi esnasında sadece bir cinayetten başka, insan genellikle sadece meydan muharebesini algılayacaktır. Aslında (gazeteler her dakika yayınlansaydı algılanıcı olma ihtimali birey olarak askerın lehine değışme ihtimali olabilirdi.) Buna karşılık olarak daha uzun bir süre aşırı yer tutan bir olay bir tür dramatik zirveye ulaşmadıkça ilgisiz kalacaktır (bir barajın yapım çalışmaları ilgi çekmez ancak açılışı ilgi çeker). Bu eksik haber verme eğilimlerinin daha düşük frekanslı yayınlar tarafından bazı boyutlarını doğrulamış olduğunu söylemek gereksizdir. Bir gazetenin haftalık 'eleştirileri' yapma alışkanlığı olabilir, haftalık, aylık, üç aylık hatta o olay için yayınlanmış olanlar vardır. Eğer günlük yayınlar konusunda yoğunlaşıyorsak, bu tez, diğer haber iletişimi görüşleri çözümlenemediğinde belki anlamaya yarayan bazı değerler ve belki doğrulardır.

İkinci tez sade bir şekilde, radyo dalgalarının 'genişliği' fikrine benzeyen bir olgudur. Cinayet ne kadar vahşî ise haber o kadar çok yer bulacaktır. Ancak bu tez cinayetin mi yoksa barajın mı daha önemli olduğu hakkında hiçbir şey söylemez. Daha basit bir şekilde söylenirse bir haber eşiği vardır(2). Bu herkes tarafından bilinen bir gerçektir ancak önemlidir.

Üçüncü hipotez radyo bazında önemsiz olsa da haber bazında değildir. 'Sinyal' ve 'gürültü' dalgasında bulunmasına karşın: iki radyo istasyonu aynı frekansta yayın yaptıklarında anlaşma sorunu ortaya çıkar(3). Bu ilişkideki açıklık, anlaşılan şeyde sadece bir ya da sınırlı bir kısım anlamların var olması yani tek boyutluluğun bir türüne gönderme yapar. Bu yüzden, hipotez, aşağıdaki gibi açıkça yorumlandığında: belirsizlik ne kadar azsa olay o kadar çok önemsenecektir. Bu tam olarak basitliği karmaşıklığa tercih etmekle aynı şey değildir. Ancak açık bir yorumla, anlam belirsizliklerinden arındırılmış bir olay, anlam karmaşıklığı olan bir olaya tercih edilebilir (4).

Dördüncü hipotez de anlam belirsizliğiyle değil anlamla ilgilidir. 'Anlamlı'nın bazı yorumları vardır. Bunlardan birisi 'okuyucunun ya da dinleyicinin kültürel yapı içinde yorumlanabilirliği'dir ve tezin tamamı aslında *etnosentrizmin* bir dereceye kadar etkili olacağını: *Kültürel yakınlığın* var olması gerektiğini dile getirir. Yani, olay tarayıcı (event-scanner) kültürel benzerliğe, aşinalığa dikkat çekecek ve kültürel

mesafenin yanından geçilecek ve fark edilmeyecektir. Kuzey Avrupalı bir radyo dinleyicisi, Fas Radyosu'nda Arapça müzik veya konuşmayı, Fransız Radyosu'ndaki müziği ve Fransızca konuşmaları oldukça anlamsız bulacaktır.

'Anlamlılığın' diğer bir boyutu ilgilik bakımındandır: bir olay kültürel olarak uzak yerde meydana gelebilir ama yine de anlam dinleyicinin ya da okuyucuyu içerebilecek şeyler tarafından anlamla yüklenmiş olur. Bu yüzden kültürel olarak uzak ülkeler kendi gruplarıyla bir çelişki örneğinden geçerek karar verebilirler.

Beşinci hipotez zihinsel ön-imge olarak seçilen şeyi, hem bilişsel yorumları 'tahminler' olarak hem de normatif yorumları 'istekler' olarak belirlenebilen ve belirlenmesi gereken dünya 'beklentilerini' birbirine bağlar. Bir insan bir şeyin olacağını tahmin eder ve eğer bu meydana gelecekse olayı zihinde tutmak ve daha kolay algılamak için zihinsel bir dayanak yaratır. Ya da olayın meydana gelmesini 'ister'; ve hatta bu dayanak daha tutarlıdır. Öyle ki, algıların bir kısmını gerçek anlamından saptırabilir, istediği şeyle uyumlu imgeler aracılığıyla kendisini şartlandırıp kabullenebilir. Bir bakıma burada bahsedilen 'haber' aslında 'eskimiştir', çünkü olanla beklenen şeyler birbiriyle uyumludur- ve bunlar beklentilerden çok uzaksa uyumluluk hipotezine göre, bu algılanmayacaktır.

Altıncı hipotez, dördüncü ve beşinciye düzeltici bir karara varmaktadır. Bu görüş beklenen şeyle uyumlu ve kültürel olarak anlamlı bir olay için yeterince basit değildir- bu sadece muhtemel haber adaylarının çok geniş bir kümesini tanımlar. Bu küme içinde, bu hipoteze göre, daha beklenmedik olaylar haber olarak değerlendirilme ihtimali artacaktır. 'Beklenmedik' ile insanın dikkatinin çekilmesi *uyumluluk ve anlamlılık* dahilinde beklenmediktir. Aslında, açıkça iki şeyi kastederiz: *beklenmedik ya da nadir*. Bu yüzden, *diğerleri eşit olmakla birlikte*, kısa aralıklarla bir düzen içinde tekrar ve devam eden, gelenek haline gelen şey hemen hemen beklendiği kadar hiç dikkat çekmez ve *bunun için-* bu muhtemel zirve toplantılarını düzenleyenlerce iyi bilinen bir durumdur (7). Olaylar iyi bir haber olmak için beklenmedik veya nadir olmak zorundadır ya da tercihen ikisi de...

Yedinci hipotez haber olan şeyin daha önce 'haber' olarak tanımlanmış ve başlığı çıkmış olduğu görüşüdür, o zaman dalga boyu önemli zorlayıcı olarak tanımlamaya *devam edecektir* (8). Kanal artık

açılmıştır ve artık açık kalacaktır, kısmen bir kez açılmış bulunduğundan kısmen sistemdeki eylemsizliktir, kısmen de 'beklenmedik' artık açılmış olduğu için...Yedinci hipotez bir bakıma F_3 ve F_6 'dan elde edilebilir.

Sekizinci ve son hipotez akşam televizyonlardaki aile eğlenceleri, gazetelerin birinci sayfaları, radyodaki haberler, televizyon veya sinemadaki reality şovlar gibi *oluşumlara* atıfta bulunur. Düşünce şudur: Bir yayın istasyonunda haber editörünün sadece belirli bir tip ve sadece yurt dışından haber aldığı tahayyül edelim. Yayından önce birkaç dakika farklı bir türde bazı yabancı haberleri ve bazı aile içi önemli haberleri alır. Hipoteze göre bütünü dengelemesi eğilimi yüzünden bu haber unsurlarının eşik değeri, başka zaman olabileceğinden çok daha düşük olacaktır. Buna bağlı olarak, hali hazırda bir çok yabancı haber unsuru mevcut bulunuyorsa, yeni bir haber unsurunun haber değeri yükselecektir.

Bahsedildiği gibi, sekiz faktör kurallara uygun olarak algıyı zorlaştıran ve kolaylaştıran şeyler hakkında sadece bir akıl yürütmeye dayanır. Bunlar ne kadar kültürden bağımsız olarak ele alınmak istense de insan kültürlerindeki varyasyonlarla kültürel parametrelerden ayrılamazlar. Billhassa, dünyayı her zaman böldüğü bölge şekliinden kaçınılmazdır. Özellikle, bu faktörler nispeten, basının diğer bazı belirleyicilerinden bağımsız olmalıdır. Bu, bir gazetenin kültürel dolaşım ihtiyacı serbest piyasa ekonomisine göre değişkenlik gösterebilir. Eğer kültürel dolaşım isteniyorsa zincirin bütün halkaları birbirini etkileyeceğinden seçim yapma ve okuyucu isteklerini göz önüne alma ihtiyacı artmaktadır. Dahası gazete olayları incelerken bir jüri üyesi gibi anlaşılabilir ve kullanılabilir parçaları kendi politik görüşü açısından sunmalıdır. Bu durumda seçicilik ve sapma kesinlikle azalmayacağı gibi artacaktır da.

Ancak, olaydan habere geçişi etkileyen kültüre-bağlı faktörlerin varlığı da şüphesizdir ve dünyanın kuzey-batı köşesinde en azından önemli olduğunu düşündüğümüz dört faktörü ifade etmeliyiz. Bunlar;

(F_9) Olay elit milletleri ne kadar ilgilendiriyorsa, bir haber konusu olma ihtimali de o kadar muhtemeldir.

(F_{10}) Olay elit insanları ne kadar ilgilendiriyorsa, bir haber konusu olma ihtimali de o kadar muhtemeldir.

(F₁₁) Olay ne kadar kişisel konu kabul ediliyorsa, bir haber konusu olma ihtimali de o kadar muhtemeldir.

(F₁₂) Olay sonuçları itibar ile ne kadar olumsuzsa, bir haber konusu olma ihtimali de o kadar muhtemeldir.

Bazı yorumları sırasıyla tekrar edelim.

Haberin milletler ya da insanlar bakımından, elit-merkezli olması, oldukça gariptir. Elitlerin eylemleri, en azından mutad ve kısa dönemli bakış açıları, diğerlerinin etkinliklerinden daha önemlidir; bu elit insanları olduğu kadar elit milletleri de kapsar. Dahası, pek çok ülkedeki popüler dergiler tarafından fazlasıyla gösterildiğinden elitler bir bakıma herkes tarafından haklarında konuşulmasına alışkındır. Kralın doğum gününü nasıl kutlayacağı hakkında bir hikaye, herhangi birinin hakkında halen konuşulmakta olan bir çok unsuru da içerebilir, ancak özellikle hikayeyi anlatmak için sıradan kadın ve erkekler arasından özellikle kim seçilmelidir? Elit insanlar genel özdeşleşme amacı vazifesi görmeye elverişlidir, sadece kendilerine özgü önemlerinden dolayı değil. Bu yüzden elit-merkezli haber iletişim sistemindeki sıradan insanları belirgin değildir hatta kendilerini temsil etme şansları yoktur. *Gerekli değişiklikler yapılmış olarak*, tıpkı milletleri kapsadığı gibi...

Kişiselleştirme fikri daha sorunsaldır. Bu tez, haberin olayları yargılar olarak sunma eğilimine sahip olmasıdır. Burada bir konu vardır, çok az insandan ortaklaşa meydana gelen ya da ünlü bir insan ve olay bu durumda insan ya da insanların eylemlerinin sonuçları olarak görülür. Bu seçenek; olayları, toplumun kendi ürettiği özel durumlarla ilgili sonuçlardan ziyade yapısal olduğu kadar 'sosyal güçlerin' in sonuçları olarak sunmak olur. Yapısal bir sunumda aktörlerin isimleri sosyolojik analizleri öldürdüğü kadarıyla gözden kaybolur ve hemen hemen aynı sebeple - bu tek esnasında sunumun gelenekte kişiselleştirilmiş tarihi analizini bulan bir şeye daha benzer bulunmasıdır. Bu durumun boyutuna göre, problem *nedendir*, ve beş farklı açıklama yapılmalıdır:

1 - *Kişiselleştirme*, kendi kaderinin ustası olan ve olayları özgür irade eyleminin sonucu olarak görebilen insana göre *kültürel idealizmin* sonucudur. Daha materyalist bir bakış açısıyla bir kültürde bu durum olmamalıdır. Yapısal faktörler vurgulanmalı, insanlar tarafından sebep olunan olaylardan ziyade enstrümanı insanlar ya da insanlarla ilgili olaylar daha çok olmalıdır.

2 - Kişiselleştirme anlam ihtiyacının bir sonucudur ve sonuç olarak *özdeşleşmeye* göre: Birey bir empati ve projeksiyon birleşimi aracılığıyla olumlu ve olumsuz özdeşleşmenin konularına daha kolay dahil olabilir.

3 - Kişiselleştirme frekans-faktörünün bir sonucudur: Bireyler haber medyasının frekansına uygun bir zaman aralığında harekete geçebilir, 'yapıları' zaman ve mekanda saptamak daha zordur.

4 - Kişiselleştirme, elit-yoğunlaşmasının doğrudan bir sonucu olarak görülebilir ancak bundan farklıdır.

5 - Kişiselleştirme haber sunumunu ve haber toplantılarının modern teknikleriyle daha uyumludur. Bu yüzden, bir insanın fotoğrafını çekmek bir 'yapı'dan (ikincisi belki bir sinemaya göre daha iyidir) daha kolaydır. Halbuki bir mülakat kişi-merkezli bir haber hikayesi için yeterli kaynak ve zaruret getirir. Bir yapı-merkezli haber hikayesi bir çok röportaj, gözlem teknikleri, veri toplaması vb. teknikler gerektirecektir. Açıkça, haber iletişiminin bütün yapısına dayandırılarak geliştirilen ve kişiselleştirmenin önce geldiği konusun da tartışılabilmesinden dolayı tavuk-yumurta tartışmasının varlığı buraya işaret eder.

Bu açıklamaları aralarında bir seçim yapmaksızın ortaya koyuyoruz: çünkü her şeyden önce birbiriyle çelişmediği sürece seçim yapmak için sebep yoktur ve ikinci olarak ne bizim akılcı bir kaynakla seçim yapmamızı sağlayacak veriler ne de teorimiz var. Gelecek araştırmalarının kişiselleştirmeye meydana getirmede birbirini destekleyen bu faktörlere destek verebilecek olması bizim kamburumuzdur.

Olumsuz haberlerin olumlu haberlere tercih edileceğini ifade ederken 'haberde az çok mutlu olunacak ufak tefek şeyler vardır' vd. dediğimizde hiçbir şeyin pek çok insanın bahseder görüldüğü şeyden daha sofistike olmadığını söyleyerek iddia ediyoruz. Ancak tıpkı kişiselleştirme faktörleri için yaptığımız gibi, sonuçların bu durumda neden muhtemel görüldüğünün bir kısım sebeplerini gösterebiliriz. Nispeten sistematik bir şekilde diğer faktörleri kullanarak şöyle yapmalıyız:

(1) Olumlu haberler, frekans kriterine daha iyi uyum sağladığında haber kanallarına daha kolay girer. Hayatta: zaman alan, zor olan, olumlu ve daha az zaman alan, hayli kolay olan arasında *temel bir asimetri* vardır. Yetişkin bir insanı sosyalleştirmek ve yetiştirmek için gerekli

zamanla bir kazada onu öldürmek için gerekli zamanı kıyaslayın: Bir ev inşa etmek ve bir yangında onu yok etmek için gerekli zaman, bir uçak yapmakla onun düşmesi ve benzeri... O halde, olumlular daha küçük nadirlik değerine sahip olacağına göre çok kolay haber olmayacaktır. Bu yüzden olumsuz bir olay iki haber yayın sistemi ve bir gazetenin iki sayısı arasında kendisini kolay bir şekilde tamamıyla yayabilir- hatta bu olumlu bir haber için daha zor ve sınırlıdır. Başlatan ya da sonuçlandıran olaylar gereklidir. Akıllı bir RP [Halkla İlişkiler] yöneticisi elbette- her zaman hazır olmadığını-görecektir.

(2) Olumsuz haber daha kolay belirgin ve fikir birliğine sahip olmuş olacaktır. Bu anlamda olayın yorumu hakkında olumsuz olarak bir uyum olacaktır. 'Olumlu' bir olay bazı insanlara olumlu gelebilirken bazılarında gelmeyebilir ve bu nedenle belirlilik kriterlerine uymayacaktır. 'Olumlu'nun anlamı diğer fısıltılar ve ima edilen fikirler tarafından önemsenmeyecektir.

(3) Olumsuz haberlerin en azından zamanımızın bazı hakim öngemeleriyle daha *uyumlu* olduğu söylenebilir. Bu düşünce olumsuz haberlerin pek çok insanın ihtiyaçları olan bazı gizil ya da açık ihtiyaçları tatmin etmesi gerektiği olmalıdır. Bu alanda pek çok teori çarpıtılabilir olduğundan bilişsel çelişki versiyonunu tercih ederiz. Bununla birlikte - bu teori mantıken böyle uyumluluğa dahil edilebilen olumsuz haberlerde yeterli bir dayanak sağlamak için nispeten yüksek düzeyde bir genel endişe gerektirir. Bu kriz durumlarında olmalıdır (9), kriz zamanları böyle durumlardır, yani bu teorinin test edilmesi, kriz sırasında krizle ilgili olmayan haberlerin olumlu olmaktan çok olumsuz olmaya eğilim göstermeleridir.

(4) Olumsuz haberler hem olaylara daha nadir olana baş vurma hem de daha az tahmin edilebilir olması bakımından olumlu haberlerden daha *beklenmediktir*. Bu, mantıken bir kültürdeki olumlu dönüşümleri, diğer bir ifadeyle 'ilerlemeyi' gerektirir, nasıl olsa buna yeni hiçbir şeyin ürünü olmadığından yetersiz-haber olarak es geçilebilen önemsiz ve normal şeyler şeklinde bakılır. Değişmeyen olumlu akıştan ziyade olumsuz dalgalanmalar ve girdaplar haber yapılacaktır. Bu teorinin testi, normal olarak bir kültürün *gerilemesiyle* olur ve bu durumda olumlu haberlerin raporlandırılması üzerinde tahmin yapılır. Bu önemli bir insanın hastalığı hakkındaki haberle örneklendirilir: En önemsiz gelişmeler bir sabit gerileme ile ilgili olarak tekrar haber yapılmaz.

Yine, muhtemel açıklamalar arasında bir seçim yapmak için yeterli teorimiz yoktur- yine de birbirlerini dışarıda bırakmadıklarından dolayı böyle yapmak zorundayız.

Bu son dört faktöre göre dünyanın kuzey-batı köşesinde belirli bir öneme sahip gibi görünen faktörler ifade edildi. Bu, onların diğer bölgelerde işlemeyeceği anlamına gelmez, ancak haberin ve olayların tespiti arasındaki ilişkilerin diğer örnekleri de tahayyül edilebilir. Tablo 1, bazı modelleri göstermektedir.

	F ₉	F ₁₀	F ₁₁	F ₁₂
Model	Toplam	İnsan	Kişiselleştirme	Pasifize Etmek
I	Elit merkezli	Elit merkezli	İnsan merkezli	Olumsuz merkezli
II	Elit merkezli	Elit merkezli	Yapı merkezli	Olumlu merkezli
III	Elit merkezli	Elit merkezli	Her ikisi de	Olumsuz merkezli
IV	Elit merkezli Olmayan	Elit merkezli	Kişi merkezli	Olumlu merkezli

Model I üzerinde tarif yapacağımız örnektir. Model II son iki modelle ilgilidir, sosyalist düşünüşle daha fazla uyum içindedir ve ilk iki model, büyük güç fikriyle ilgilidir. Sovyetler Birliği'nin haber ölçüleriyle birbirini tutabilir, ancak Batı güçlerini tanımlamak için muhtemelen önemli şartlarla Model III kullanılabilir. Aynı şekilde yeni bağımsız, gelişen bir millet kendisi için Model IV'ü kullanabilir, ancak eski kolonilere ait güçler için Model III de kabul edilebilir. Fakat bunların hepsi çok spekülattir.

O zaman üzerinde yoğunlaştığımız bu analizleri alt faktörlerle sistematik olarak listeleyelim.

Olaylar şu şartları sağladığı ölçüde haber olurlar:

(F₁) Frekans

(F₁) Eşik

- (F_{2,1}) Mutlak Yoğunluk
- (F_{2,2}) Yoğunluk artışı
- (F₃) Belirginlik
- (F₄) Anlamlılık
- (F_{4,1}) Kültürel yakınlık
- (F_{4,2}) İlgî
- (F₅) Uyumluluk
- (F_{5,1}) Tahmin edilebilirlik
- (F_{5,2}) Talep
- (F₆) Beklenmezlik [anilik]
- (F_{6,1}) Tahmin edilemezlik
- (F_{6,2}) Nadirlik
- (F₇) Süreklilik
- (F₈) Kompozisyon
- (F₉) Elit milletlerle ilgililik
- (F₁₀) Elit insanla ilgililik
- (F₁₁) Kişilerle ilgililik
- (F₁₂) Olumsuz bir şeyle ilgililik

Belirtildiği gibi, bu 12 faktör birbirlerinden bağımsız olmadıkları gibi aralarında ilginç bir iç ilişki vardır. Bununla birlikte bu zayıf temeller üstünde 'aksiyomlaştırma'ya teşebbüs etmeyeceğiz.

Şimdi bu faktörlerin işlediğini tahayyül edelim. Bu, hipotez haline getirdiğimiz üç şeyi ifade eder.

1. Olaylar belirtilen kriterlere ne kadar uyum sağlarsa haber olarak gösterilme ihtimalleri de o kadar muhtemeldir. (Seçim)

2. Bir kere, haber konusu, vurgulanan faktörlere göre haber değeri kazanan şeyin seçilmesidir. (Çarpıtma)

3. Hem seçme hem çarpıtma süreci olaydan okuyucuya kadar zincirin bütün halkalarında meydana gelebilir. (Çoğaltma)

Bu yüzden zincir ne kadar uzunsa seçim ve çarpıtma buna göre o kadar çok meydana gelecektir - ancak pek çok malzeme özel program muhabirleriyle ilgili olarak basın ajanslarını düşünürsek seçme de çarpıtma da olacaktır. Diğer bir deyişle, zincir üzerindeki her halka benzer ilkelere göre haklı olarak alının şeye tepki gösterir şeklinde hipotez haline getiririz. Gazeteci fenomeni tarar (uygulamada, geniş bir boyutla diğer gazeteleri inceleyerek) seçer ve çarpıtır: bitmiş ürün gazete sayfalarını aldığı anda okuyucular da ve bütün araçlar da böyle davranır. Genel olarak insanlara bir şey bildirildiğinde örneğin, bakanlıklarına bir mesaj için malzeme toplayan diplomatlar- çünkü bir dereceye kadar kendi psikoloji ve kültürleriyle şartlandırılmışlardır ve çünkü kısmen bu gazeteler tarafından desteklenir.

Bu genellikle faktörlerin kümülatif etkileri 'gerçekten ne olduğu' dan farklı bir dünya imajı üretir ve bunlar hayli fazla gibidir- örneğin Östgaard tarafından gösterildiği şekilde (11). Bununla birlikte, 'gerçekte ne olduğu' konusunda doğrudan haberlerde temel satırlarımız olmadığından bunun farklı bir istikamette ilerletmeliyiz. Sorunumuz faktörlerin bir son baskı çıktısını meydana getirinceye kadar birbiriyle nasıl bir ilişki içinde olduğudur.

NOTLAR VE REFERANSLAR

(1) Sosyologların izlenimine göre uyma durumunda ayrılabilir. Bkz. Vilhelm Aubert ve Harrison White,' *Sleep: a sociological interpretation*', *Acta Sociologica*, C.4, S.2, ss.46-54 ve C.4,S.3, s.1-16.

(2) Tabi ki bu algı psikolojisinde temel bir düşüncedir. Gerçekten buraya özgü iki ayrı düşünce vardır: mutlak bilgi düzeyi çok düşük olamaz ve fark edilmek için bilgi ihtiyacının artması gerekir- 'sadece fark edilebilir farklılıklar' artan mutlak düzeyle birlikte artar: genişlik ne kadar güçlüyse farklılıkları fark etme ihtiyacı da o kadardır. (Bu, Weber'in prensiplerine göre olsa da olmasa da) *Muhtemelen bu prensip haber iletişimini çok açık bir şekilde içerir*: haber ne kadar dramatikse, drama ilave etme ihtiyacı da o kadardır. Bu önemli çarpıtmalara yol açabilir. Drama hali hazırda ne kadar çoksa habere ilgi çekmek için haber medyasının abartmak zorunda olması o kadar gerekli olacaktır, ki bu, olay ne kadar dramatikse abartma da o kadar vardır hipotezine işaret eder- daha az gerekli bir şeyi insan abartılmış hissedebilir.

(3) N.R. Asbby *A introduction to cybernetics*' te iletişim kanallarının amacının gönderici ve alıcı arasındaki yorumlamayla farklılıklar yaratma ihtimali olan çarpıtmalar olarak tanımlar. Ancak tıpkı bir insan gürültüyü yüzyüze olarak çarpıtın sinyali söyleyebileceği gibi.

(4) B. Berelson ve G.A. Steiner *Human Behaviour: an inventory of scientific findings* (New York, Harcourt, Brace & World, 1963) de 'algılamının' altındaki prensiplerin bir kısmından ve bunların ikisinden bahseder. (s.112 ve 100)

B 6: Uyarının belirsizliği ne kadar büyükse yorumlama için ihtiyacı ve yeri o kadar çok olur.

B3.3a: (Algısal savunma) görmemek önemliyse uyarının farkındalılığı da azalmış olabilir.

Bizim yapmakta olduğumuz şey bu teoremleri (ancak tündengelimli olarak değil) belirsizliğe karşı savunma düşüncesiyle birleştirmektir. Bunun için pek çok sebep vardır. Modern gazeteler kitle iletişim araçlarıdır, en azından pek çoğu ve yayıncılar(haklı veya haksız) belirsizliğin satışı düşürme ihtimalinin artacağını hisseder. Dahası, belirsizliği yönlendirme eylemi için bir temel olarak hizmet edecek haberin boyutuna göre belirsizliği azaltmaktan ziyade artıracak ve eylem için daha zayıf bir temel sağlayacaktır.

(5) 'Anlamsızlık' diye adlandırdığımız şeyin her iki boyutunun arkasındaki ortak faktör muhtemelen 'özdeşleşme'dir.

(6) Yine, Berelson ve Steiner'in bazı bulguları yararlıdır (op.cit. ss.101 ve 529).

B3.2: Beklentilere gelince, diğer şeyler eşit insanların tahmin ettikleri çevre açısından dikkat etmeleri, tahmin etmediklerinden daha muhtemeldir ve bilenen bir şeyleri tahmin etmeleri daha olasıdır.

B3.3: Motivasyona gelince, insanlar sadece ihtiyacı olan ve isteği şeyleri aramaz aynı zamanda; daha güçlü ihtiyacı, konuyla ilgisi olamayana göz ardı etme eğilimi daha büyüktür.

A I: İnsanlar, daha önceden edinilmiş tecrübelerine uygun iletişim görmeye ve duymaya eğilimlidirler; tarafsız ya da saldırgan olanlardan ziyade uygun iletişimi görmeleri ve duymaları daha muhtemeldir. Ve konuya ne kadar ilgililerse bu seçici dikkat o kadar muhtemeldir.

(7) Bunun bir tartışması için Johan Galtung'a bakınız," summit meetings and international relations". Journal of Peace Research (1964), s.36-54.

(8) Bu faktörler hakkında bir tartışma için E. Östgaard'a bakınız, Nythetsvandering (Stockholm: Washton and Widstrand, 1968), s.151.

(9) Festinger Kızılderililerin bir depremi takiben söylentilerin nasıl seçildiği hakkında çok ilginç bir açıklaması vardır ve deprem tarafından korkunun kıskırtılmasıyla tutarlıdır: 'Bu insanların bilinç yapısı hakkında düşünelim'. Deprem bittiğinde bu güçlü, kalıcı korku reaksiyonlarına sahiplerdi. Deprem geçtiğinde o güçlü, inatçı korku reaksiyonu halâ üzerlerindeydi ama çevrelerine baktıklarında değişmiş hiçbir şey görmemişlerdi; ne yıkım, ne de başka tehdit edici şeyler... Kısaca, hissettikleri korkuyla bağlı duyumsamaları ile çevrelerinde gördüklerinin bilgisinin çeliştiği bir durum vardı, bu da korkulacak bir şey olmadığı duygusunu uyandırıyor. Yaygın söylentilerin büyük çoğunluğu, insanlar için korkularıyla uyumlu duyum sağlayan söylentilerdi. Bunlara 'korku tahrikçisi söylentiler' bile denebilirdi ama yorumumuz yerinde olacaksa, 'korkuyu haklı çıkaran' söylendiler demek doğru olacaktır.

(10) Bazı izlenimlere örnek olarak Fas Gazetesi Le Petit Marocain'in üç aylık sistematik metinleri verilebilir. Daha özet bir şekilde: ilk sayfada Fas'taki gelişmeler hakkında haber yer aldı, ikincisinde Fransa'daki gerileme, cinayet, ırza geçme ve şiddet-herhangi birinin kendi kararını oluşturabilmesi için. Tabi, böyle şeyler büyük ölçüde redaksiyon ekibinin değerler sistemine dayanmakla birlikte biz yine de genel ölçülerin varlığını kabul ediyoruz. Ola Martensson, SSCB'deki üç büyük gazetenin içerik analizini İsveççe olarak teksir edilmiş bir raporunda; hem kişiselleştirme hem de elit yoğunlaşmayı göstermektedir. Ola Martensson, "Pravda, İzvestija och Krasnaja Zvezda under varen hösten", 1964(Lund, Institute for Political Science, Lund University, Sweden, 1965), 26s. Mimografi.

(11) Östgaard, op. cit.,s.52 ff.